Scafláil a thabhairt do Léitheoireacht na Gaeilge

Torthaí Foghlama

Forbraíonn páistí coincheapa, meonta agus scileanna a bhaineann le:

Teanga ó Bhéal: m.sh., Rannpháirtíocht, éisteacht agus aird, Stór focal, Léiriú tuisceana

Léitheoireacht: m.sh., Rannpháirtíocht, Inspreagadh agus rogha, Stór focal, Tuiscint

De réir mar a thacaítear leis na páistí trí na straitéisí seo, is amhlaidh freisin a bhíonn siad ag forbairt príomhinniúlachtaí amhail:

- A bheith i do chumarsáidí, agus teanga a úsáid, trí thuiscint agus taitneamh as focail agus teangacha a fhorbairt
- A bheith i d'fhoghlaimeoir gníomhach trí scileanna meiteachognaíocha a fhorbairt agus scileanna, straitéisí agus eolas a aistriú trasna teangacha éagsúla.

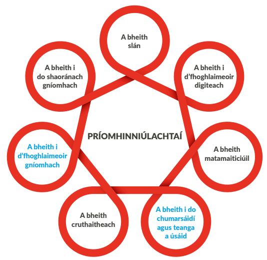

San Ábhar Tacaíochta seo tugtar moltaí maidir le scafláil a chruthú do pháistí agus iad ag léamh téacsanna i nGaeilge, ficsean nó neamhfhicsean, i scoileanna meán-Bhéarla. Má roghnaítear téacsanna a thacaíonn le páistí naisc a dhéanamh le heolas cúlra agus a théann lena gcuid speiseanna, méadófar a rannpháirtíocht agus inspreagadh chun léitheoireachta.

Tá raon leathan téacsanna ar fáil i nGaeilge, mar shampla pictiúrleabhair, scéalta, tuairiscí, ailt, amhráin, sceitsí nó dánta.

Ní bheidh an leibhéal nó an cineál céanna scaflála ag teastáil i gcás gach téacs agus is féidir leis an múinteoir é sin a éascú gan an téacs iomlán a nochtadh. Tá sé mar aidhm ag na moltaí thíos tacú le páistí dul i dtaithí ar an bpríomhfhoclóir, na príomhphointí, príomhcharachtair nó príomhimeachtaí i dtéacs roimh an léitheoireacht agus lena linn:

- Réamheolas a ghníomhachtú
- An scéal a insint ar bhealaí éagsúla
- Réamhbhlaiseadh a den téacs
- Stór focal a theagasc

Réamheolas a ghníomhachtú

- **Roghnaigh téacsanna atá ábhartha do shaol agus spéiseanna na bpáistí:** Tá raon leathan téacsanna do pháistí ar fáil i nGaeilge a bhaineann le réimse éagsúil spéiseanna agus cumais. D'fhéadfadh sé a bheith úsáideach cuairt a thabhairt ar an leabharlann áitiúil agus is féidir roinnt mhaith téacsanna a fháil ar líne, mar shampla ar an suíomh gréasáin Léigh Anois.
- **Breathnaigh ar fhíseán gearr ar an topaic:** Cuireann físeáin ghearra a bhaineann le topaic an téacs comhthéacs físiúil agus fuaimniú nádúrtha ar fáil. Leis sin is féidir tacú le páistí an foclóir agus na patrúin teanga a d'fhéadfadh teacht aníos sa téacs a thuiscint. Tá réimse leathan gearrthóg físe ar Cúla4 a bhaineann le raon topaicí atá ábhartha do shaol na bpáistí. Bíonn fotheidil i nGaeilge ar fáil le físeáin oideachais eile ó am go chéile. Tacaíonn an comhtháthú sin idir scileanna éisteachta agus léitheoireachta le fuaimniú, gramadach, stór focal agus tuiscint.
- **Pléigh an topaic i réimsí curaclaim eile:** Nuair a tharraingítear ar eolas cúlra na bpáistí ar an topaic agus / nó ar an bhfoclóir atá le feiceáil i dtéacs, trí phlé ranga, grúpa nó beirteanna, is féidir tacú lena dtuiscint agus lena cuid rannpháirtíochta. Mar shampla, sula léann na páistí téacs atá suite sa zú, pléann siad a bhfuil ar eolas acu cheana féin faoi ainmhithe agus an zú i gceacht eolaíochta nó i gceacht Béarla.
- **Léigh an téacs céanna i mBéarla agus i nGaeilge agus / nó i dteangacha eile atá ar a dtoil ag na páistí:** Tá roinnt mhaith scéalta agus téacsanna béaloidis nó neamhfhicsin a bhaineann leis an ábhar céanna ar fáil i nGaeilge, i mBéarla agus i dteangacha eile, agus tríthu sin is féidir cuidiú le páistí a gcuid eolais choincheapúil ar phlota, carachtair, suíomh, imeachtaí, fíricí agus stór focal a dhoimhniú de réir mar a aistríonn siad scileanna, straitéisí agus eolas trasna teangacha éagsúla.

Scafláil a thabhairt do Léitheoireacht na Gaeilge

- **Cairt ABC (cosúil le Cairt KWL)** Seasann Cairt ***A**BC* do ***A**r eolas agam… **B**a mhaith liom foghlaim faoi… **C**ad a d'fhoghlaim mé?* Is féidir Cairt ABC a chomhlánú mar rang iomlán nó i ngrúpaí beaga. Roinn an clár bán/leathanach ina thrí chuid (A, B agus C). Pléigh topaic an téacs agus iarr ar na páistí Cuid A a líonadh isteach. Spreag na páistí le smaoineamh ar aon cheist atá acu iad a scríobh i gCuid B. Is féidir Cuid C a líonadh isteach nuair a léitear an téacs, agus is féidir cuir leis an gCairt gach uair a léitear an téacs.

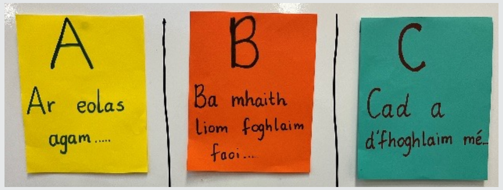

An scéal a insint ar bhealaí éagsúla

- **Siúlóid Phictiúir:** Agus téacs á chur i láthair, is fiú dul tríd, leathanach ar leathanach, ag déanamh cur síos ar gach pictiúr ó bhéal. I dtéacsanna ficsin, mínigh i d'fhocail féin atá ag tarlú agus leag béim ar ainmneacha na gcarachtar, ar na príomhimeachtaí agus ar an bpríomhfhoclóir. I dtéacsanna neamhfhicsin, is féidir an bhéim a leagan ar fhíricí agus ar eolas tábhachtach anuas ar an bpríomhfhoclóir.
- **Inis leagan níos simplí den téacs le geátsaí, íomhánna nó maisíochtaí fuaime:** Léann an múinteoir os ard ag baint úsáid as abairtí gearra soiléire, geátsaí, nó íomhánna simplí. Is féidir leis na páistí mím a dhéanamh de na geátsaí de réir mar a bhíonn an múinteoir ag léamh. Oireann an straitéis seo do théacsanna ficsin ina léirítear carachtar a thugann faoi thuras nó do théacsanna neamhfhicsin ina léirítear saolré nó treoracha le leanúint. Tacaítear le forbairt stór focal agus le tuiscint trí úsáid a bhaint as maisíochtaí fuaime amhail áiteanna súgartha, cloigíní dorais, fuaimeanna ainmhithe nó stoirm ag séideadh.
- **Cuir íomhánna in ord:** Trí úsáid a bhaint as téacsanna ficsin agus neamhfhicsin, tacaítear le páistí dul i dtaithí ar na príomhimeachtaí nó na príomhfhíricí. Roghnaigh trí príomhíomhá ón téacs, mínigh a bhfuil ag tarlú i ngach íomhá agus iarr ar na páistí na híomhánna a chur san ord ceart. Is féidir leis an múinteoir cur síos a dhéanamh ar na híomhánna agus is féidir leis na páistí freagairt le cártaí daite, m.sh., glas má tá an cur síos fíor, agus dearg má tá an cur síos bréagach.

Réamhbhlaiseadh den téacs

- **Teideal agus íomhá:** Tabhair teideal an téacs do na páistí agus íomhá amháin in éineacht leis (d'fhéadfadh sé gur clúdach leabhair a bheadh i gceist, nó íomhá a bhaineann le hábhar an téacs) agus iarr orthu tuairim a thabhairt faoin a bhfuil i gceist sa téacs. Is féidir leis an múinteoir tosú trí ráitis a thabhairt agus freagraíonn na páistí trí ordóga a chur suas (má tá sé fíor) nó a n-ordóga a chur síos (má tá sé bréagach)., m.sh., Baineann an scéal seo leis an zú. Tá an téacs seo suite i mBaile Átha Cliath. Oireann an straitéis seo do théacsanna ficsin agus neamhfhicsin araon agus bíonn deis ag an múinteoir réamheolas na bpáistí a mheas agus tuilleadh ionchuir a chur ar fáil ó thaobh stór focal de.
- **Sracléamh ar an téacs:** Is féidir le páistí téacs a fhiosrú mar rang iomlán, ina mbeirteanna nó ina n-aonar. Agus úsáid á baint acu as a gcuid eolais ar an topaic, chomh maith le struchtúir théacs, is féidir le páistí a gcuid réamheolais a ghníomhachtú.
  - Aibhsigh na príomhcharachtair, príomhthopaicí, príomhimeachtaí nó príomhfhocail.
  - Tabhair sracléamh ar an téacs, féachaint an bhfuil leideanna ann faoin suíomh, an t-am den bhliain, srl.
  - Fiosraigh struchtúr an téacs trí scrúdú a dhéanamh ar na teidil agus na fotheidil agus an chéad abairt agus abairt dheireanach.
  - Lorg focail a bhfuil cur amach ag na páistí orthu nó focail atá cosúil le cinn i mBéarla nó i dteangacha eile atá ar a dtoil acu, mar shampla, carr, campa, crosta, caife, srl.

Roinneann na páistí a gcuid tuairimí ar an téacs, rud a chuireann ar chumas an mhúinteora measúnú a dhéanamh ar a dtuiscint agus aiseolas cuí a thabhairt.

Scafláil a thabhairt do Léitheoireacht na Gaeilge

Stór Focal a theagasc

- **Stór focal a theagasc go follasach:** Roghnaigh focail nó frásaí a ndíreofar go follasach orthu atá lárnach chun an téacs a thuiscint agus is féidir a úsáid i gcomhthéacsanna eile. Is féidir leis an múinteoir abairt shamplach nó sliocht as an téacs a roghnú ina bhfuil an spriocfhoclóir chun an focal a thaispeáint i gcomhthéacs.
  - Déan measúnú ar thuiscint choincheapúil na bpáistí ar an spriocfhocal nó an spriocfhrása. D'fhéadfadh sé go mbeadh an foclóir ar eolas ag na páistí i dteanga eile. Tríd an bhfoclóir nua a léiriú ar bhealaí éagsúla (íomhánna / fíor-rudaí, srl.), is féidir tacú leo an foclóir nua i nGaeilge a mheaitseáil leis an gcoincheap.
  - Pléigh an bhrí atá leis an spriocfhocal agus tabhair sainmhíniú atá sothuigthe do na páistí.
  - Cuir deiseanna ar fáil do na páistí chun an focal a úsáid i raon comhthéacsanna tríd gníomhaíochtaí ar nós focail a mheaitseáil le híomhánna nó sainmhínithe, íomhánna a lipéadú, comhchiallaigh nó frithchiallaigh a aimsiú, fána focail, searáidí, cuardaigh focal, trialacha iomlánaithe, cártaí biongó nó spléach-chártaí ina bhfuil an focal i gcomhthéacs. Téigh siar ar an bhfocal / ar an bhfrása go minic i gcaitheamh an lae / na seachtaine.

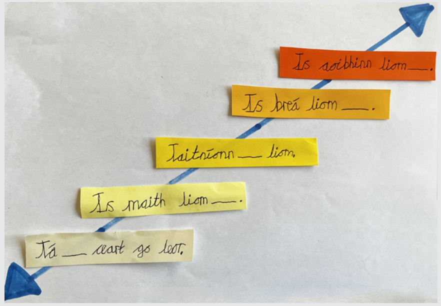

Tacaíonn eagraithe grafacha ar nós 'fána focail' le teagasc stór focal. Spreag na páistí le focail/frásaí a shocrú ar scála a léiríonn raon brí ó lag go láidir nó dearfach go diúltach.

- **Príomhfhoclóir agus príomhfhrásaí a chur ar taispeáint:** Cruthaigh spás, ar nós cairt bheo, balla focal nó cóipleabhar foclóra, inar féidir leis na páistí an foclóir agus na frásaí a fheiceáil i gcomhthéacs. Spreag na páistí chun cur leis na liostaí le foclóir nua a dtagann siad air i dtéacsanna.
- **Príomhfhoclóir agus príomhfhrásaí a roinnt leis na páistí:** Spreag na páistí chun triail a bhaint as focal nó frása nua a úsáid i gcomhthéacsanna éagsúla, m.sh. sa chlós, le páiste eile le linn an lae, nó tríd an bhfocal nó frása a mhúineadh do dhuine sa bhaile. Cinntíonn sé sin go mbeidh neart deiseanna ann le húsáid an fhrása / an fhoclóra a chleachtadh.
- **Straitéisí foghlama focal a theagasc:** Trí straitéisí foghlama focal a theagasc do pháistí cuidíonn sé leo brí na bhfocal a dtagann siad orthu i dtéacsanna a dhéanamh amach go neamhspleách.

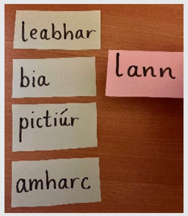

- ✓ Is teanga shaibhir í an Ghaeilge ó thaobh na moirfeolaíochta de agus trí aird a dhíriú ar chodanna d'fhocail (lena n-áirítear réimíreanna agus iarmhíreanna) d'fhéadfaí cuidiú chun bríonna focal nach bhfuil cur amach acu orthu a oibriú amach, mar shampla: néata – mínéata, bialann – leabhar**lann**. Féach Léitheoirí Líofa le haghaidh gníomhaíochtaí molta chun feasacht moirfeolaíochta a fhiosrú sa Ghaeilge.
- ✓ Spreag na páistí le foclóir nó teasáras a úsáid chun na foirmeacha agus bríonna éagsúla a bhíonn ag focail a dhéanamh amach. Tá acmhainní ar fáil ar líne chun tacú le hobair foclóra ar nós teanglann.ie (focail i gcomhthéacs agus fuaimniú na bhfocal), téarma.ie (le haghaidh téarmaí), agus potafocal.com (teasáras).
- ✓ Spreag na páistí le naisc a dhéanamh idir focail Ghaeilge agus focail i dteangacha eile, mar shampla, a dó, deux, dos. Féach *Sceitimíní* le haghaidh gníomhaíochtaí ilteangacha molta.
- ✓ Déan teagasc follasach ar an gcaoi le húsáid a bhaint as leideanna comhthéacs sa téacs chun brí na bhfocal agus na bhfrásaí nua a fháil amach nó a shoiléiriú. Déanann an múinteoir múnlú le sampla nó dhó trí smaoineamh os ard ar an gcaoi ar féidir brí focail nua a oibriú amach ón gcomhthéacs, trí léamh arís nó tríd léamh ar aghaidh.

Is féidir tuilleadh tacaíochta maidir le forbairt foclóra a fháil sna huirlisí úsáide CTB ar líne.

Léigh leat!

Arna fhorbairt i gcomhar le Claire Dunne, Institiúid Oideachais Marino